

culta, l'it. *nocchio* o *gnocco*, 'espècie de pilota dolça', que per la seva part explica el cast. *ñoclo*, i també el cat. *nyocle* 'mena de bescuit fet de farina, sucre, llard, ous, vi i anís' (DAG.); veg. també les observacions que fa JCoromines a l'article ANYOC aquí.

NOU, 'vuit més un', del ll. NÖVEM id. □ 1.ª doc.: S. XIII (Llull; *Lleg. rim. de Bibl. Sev.*, v. 1002; Muntaner etc.).

D'ús general en totes les èpoques, i comú a totes les llengües romàniques: port. *nove*, cast. *nueve*, fr. *neuf* (ant. *nuef*), oc. *noü*, it. *nove* (dial. *nuove*),¹ rom. *noúă*.

DERIV.: *Novè* [Llull; doc. del S. XIV etc.; la variant *novèn* en Sor Villena, *Vita Chr.* I, 41; JEsteve (1472); *noâ* (= *noâ*) en Reixac, *Questa*, 99.34, cf. *noembre infra*], del llatí NOVĒNU id. *Novena* ['sèrie de nou dies dedicats a una devoció o culte': «Curial --- vench al monestir de Santa Caterina, en lo mont de Sinabí, e aquí tench *novena*» (Curial, NCL, III, 32.9); «*fer* (una) *novena*: novendiale pensum obire» (Lacav. 1696), 'pendre un remei nou dies seguits': «Has de *fer novena* de caldo de serp» (sentit per JCoromines a Cadaqués, 1965), «*feba* (feia) una *novena*» (a Bielsa, 1965); a *novenes* 'en nou parts' (ant.): «lo emperador, induhit per Rotlan e per los nou barons --- votà de passar los monts Perineus e tornar la dita terra a la fe christiana, ordenant aquella a *novenes* en les senyories e altres coses» (Turell, *Recort*, NCL, 90.4)]. *Novenal* ['novenari d'una defunció': 1368 «Aquelles de la confraria qui de dites misses pusinguen dir dins lo dit *novenal*» (DAG., que cita de *CoDoACA* XI, 154; un altre ex. a p. 153); doc. de 1469 i 1563 (*AlcM*); en l'accepció de 'carga de nou garbes', localitzat per *AlcM* a Lleida, Balaguer, Borges etc.]. *Novenament* 'en novè lloc' [Eiximenis]. *Novenari* ['novena', 'exèquies celebrades en novè dia després d'una defunció': «En lo any 1762 se posà foch en [sic] altar major de la parroquial iglesia de Nostra S.^{ra} del Pi, tapat que quedaba per lo *novenari* de ànimas» (Maldà, *Excursions*, v. 161); Belv. 1805].

Novembre [Muntaner, *Cròn.*, cap. 203 (Col. Pop. Barc., VI, 29.30); Pere Cerim., *Cròn.*, cap. 55; *DTò.*, Lacav. etc.], del ll. NOVĒMBER, -RIS; la variant *noembre*, que és usual avui en els parlars d'algunes localitats,² apareix des d'antic: en Muntaner, *Cròn.*, capítol 203, al costat de *nov-* (ed. Col. Pop. Barc., VI, 28.30); en doc. de 1323 (Russell-Gebbett, *Med. Cat. Ling. Texts*, Oxford 1965, p. 151.47); 1575 OPou, *T'hp.*, p. 129; doc. de 1617 de Calaceit (*BHGeoBAR*, III, 146) i en un escrit de 1843 (Casacuberta, *Lo Verdader Català*, cap. 14).

Nona 'hora corresponent a la darrera de les quatre parts iguals en què els romans dividien el dia i que equival aproximadament a les tres de la tarda'; en català medieval apareix normalment en el compost *honorona*: Jaume I «E un dia, entre *hora nona* e vespres, En R. Muntcada havia la guayta dels fenevols» (*Cròn.*, cap. 41, ed. Col. Pop. Barc., I, 106); Llull: «una carera per la qual anà tro que fo *ora nona*» (*Blanq.*, NCL, I, 265.22); variant *aurenona* en *VidesR*: «en lo mig-

dia, l'*aurenona* e en les vespres» (P269r1; V847.37 nona) i en un doc. rossellonès de fi del S. XIII (RLR XI, 175); la variant *oronona* en *VidesR*: «e de la tèrta entrà a la *oronona* é l'orà» (P6r2; B aura nona); una altra variant *orenona*, infra; *fer boronona* 'berenar', o més aviat 'dinar' en Pere Cerim.: «tots ensem s tornaren-se'n a nós qui *saem hora nona* en la església de Sanct Nicolau de Portupí. E tantost digueren que venien --- levam-nos de taula e isquem en un porxe de la església» (*Cròn.*, DAG.);³ doc. de 1396 de Guardialada: «per penre lenya per apàreylar de *orenona* a son marit que ere a Ceruera et deue venir, et a ella matexa» (*BABL* X, 415); St. Vicent F.: «dix que se açotaven ab disciplines, e que vestien silici, e dejunaven tots dies --- e puys anaven ab les ovelles, e al vespre *seyen hora nona* --- a pa e aygua dejunaven los demés dies, que tot ho donaven a pobres» (*Quar.*, 288.121); *fer nona* o *nones* 'dormir': «Soparem i després a *fer nones*, que les aprofiti bé en lo lliu» (Baró de Maldà, *AlcM*);⁴ *nona* 'el novè dia abans dels idus' [1324; 1696 Lacav.]; 'hora canonical' [Lacav.]; algun cop també fou usat amb el significat de 'novena' (adj. f.);⁵ pres del llatí *nonus*, *nona*, *nonum*. *Nona* 'febre intermitent que es repeteix cada nou dies'²⁵ [*DAG.*, *AlcM*, sense localitzar; no reproduït per *DFA*].

CPT.: *Nou-cents* [1507, Busa-Nebrija]; *nou-centè*, *noucentisme*, *noucentista*. *Noranta* [*Lleg. rim. Bibl. Sev.*, v. 1002 (fi S. XIII); Alart, *InvLC*, duu exs. de Llull, i dels docs. ross. de 1390, 1391, 1393, 1397; trobem altres exs. en St. Vicent F. (*Quar.*, 222.182), *Spill* v. 15721 etc.], és forma dissimilada d'un primitiu *nonanta*,⁶ continuació del ll. NONAGINTA (que fou compost de NÖNUS 'novè'); *noranta* es dóna també en occità al costat de *nonanta* (Levy, *PDPF*),⁷ i a més en logud., piem., lomb., mentre que *nonanta* ha continuat en fr. antic i dial., en emil., venec., i friul. (*REW* 5963); el cast. i port. *noventa* i també l'it. *novanta* han tingut la influència de NÖVEM.⁸ *Noranté*, *norantejar*, *norantena*, *norantí*.

CULTISMES: *nonagenari*, *nonagèsim*, *nönuple*.

¹ NÖVEM sol aparèixer sense diftong en occità antic i en italià, i a la Baixa Alvèrnia ha tingut tractament diferent de NÖVUM; seria degut a la proclisi segons Gauchat (*ANSL* cxx, 455). — ² *DAG.* la va registrar a Vilafranca del P.; es dóna a Guissona (*BDLC* III, 1906, 22), i segons *AlcM* a Ponts (Noguera) i Lleida; *noïembre* a Pradell d'Urgell (cf. *noïembre* a Gandia i Perles); JCoromines (1933) va sentir *noïembre* a Tor, *nobéembre* a Farrera i Tavascan. L'eliminació del reflex de la -v- es deu a l'efecte de la vocal velar o (es recordarà que casos anàlegs es produïen ja en llatí vulgar: *rius* per *rivus*, *paor* per *pavor* en *Appendix Probi*). — ³ *DAG.* dóna, a més, el següent ex. sense indicar-ne la data: «Com hagi feta *auranona*» (citant de *Rev. Hist.*, 1887, 247); a judicar per la forma *hagi* deu ser recent; en fr. dialectal s'usa *faire nonne* en el mateix sentit (*FEW* VII, 189a); cf. a més *fer nou bores* 'fer una menjada d'enciam amb carn de porc, truita, etc., devers les nou del matí', registrat per *AlcM* a Molló